

הַלְבוֹת עֲרוּבֵי תַחוּמֵינָן סִימָן תַּמּוּז תַּיִז

רפא

באר הגולה

ט שם בְּמִקְדָּשֵׁי לֵיח
וְלִשְׁנוֹ רַבִּימִים כְּפָקֵק
ח מְהַלְכוֹת עֲרוּבֵינָן
י רַבִּימִים שֵׁם וְסִמָּן
כ כִּרְחוֹת יִיג לֵי שֵׁם
ל מִרְיָהּ וְהִרְאִישׁ
מ כְּפָקֵק קָמָא דִּימִים
טוּב, וְכֵן כְּפָקֵק
הַמִּבְּרִימִים כְּפָקֵק הַמְּבֹרָךְ

שְׂעָרֵב בְּהָ בְּרֵאשׁוֹן, (כד) *שְׂאִינוּ צָרִיף לומר כְּלוּם, שְׂכָבֵר קָרָא שֵׁם עֲרוּב, וְאִם־כֵּן אֵינוּ מְכִינָן כְּלוּם: ג (כה) טִזָּה שְׂאִמְרָנוּ שֵׁשׁ לוֹ לְעָרֵב שְׁנֵי עֲרוּבֵינָן בְּשֵׁתֵי רֹחוֹת לְשֵׁנֵי הַיָּמִים, הוּא (כו) שִׁיְהִיָּה אֶפְשָׁר לוֹ לְהִגִּיעַ לְכָל אֶחָד מִשְׁנֵי הָעֲרוּבִים בְּיָמֵי הָרֵאשׁוֹן, אַבְּל אִם אֵי אֶפְשָׁר לְהִגִּיעַ לְעֲרוּב שֶׁל יוֹם הַשְּׁנַיִם בְּיָוֵם הָרֵאשׁוֹן אֵין עֲרוּב הַשְּׁנַיִם עֲרוּב, שֶׁהָעֲרוּב מִצְּוֹתָ שִׁיְהִיָּה בְּסַעֲוֵדָה (כו) הָרֵאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם, וְזֶה הוֹאִיל וְאֵינוּ יָכוֹל לְהִגִּיעַ לָזֶה הָעֲרוּב בְּיָוֵם הָרֵאשׁוֹן הֲרִי זֶה אֵינָה רֵאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם. מִיַּצֵּד, הֲרִי שְׁהַנִּיחַ עֲרוּבוֹ בְּרֹחוֹק אֶלְפִים אַמָּה מִבֵּיתוֹ לְרוּחַ מְזָרְחָ וְסִמְךָ עָלָיו לְיוֹם רֵאשׁוֹן, וְהַנִּיחַ עֲרוּב שְׁנֵי בְּרֹחוֹק אַמָּה אַחַת אוֹ מֵאַה אוֹ אֶלֶף בְּרוּחַ מֵעָרֵב וְסִמְךָ עָלָיו לְיוֹם שְׁנֵי, אֵין זֶה הַשְּׁנַיִם עֲרוּב, שֶׁהֲרִי בְּיָוֵם הָרֵאשׁוֹן אֵין זֶה עֲרוּב הַשְּׁנַיִם רֵאוּי לוֹ מִבְּעוֹד יוֹם לְפִי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהִגִּיעַ אֵלָיו, שֶׁהֲרִי לֹא נִשְׂאָר לוֹ בְּרוּחַ מֵעָרֵב כְּלוּם, אַבְּל אִם הַנִּיחַ עֲרוּבוֹ בְּרֹחוֹק אֶלֶף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת מִבֵּיתוֹ בְּרוּחַ מְזָרְחָ וְסִמְךָ עָלָיו לְיוֹם רֵאשׁוֹן, וְהַנִּיחַ עֲרוּב שְׁנֵי (כז) כְּרוֹק מִבֵּיתוֹ לְרוּחַ מֵעָרֵב (כט) בְּתוֹךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה וְסִמְךָ עָלָיו לְיוֹם הַשְּׁנַיִם, הֲרִי זֶה עֲרוּב, שֶׁהֲרִי אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּע לוֹ בְּיָוֵם הָרֵאשׁוֹן: ד' יוֹם־הַכְּפֹרִים הֲרִי הוּא כְּשֶׁבֶת, (ל) בֵּין לְעֵנְיָן לְעֲרוּבֵי־תַחוּמֵינָן בֵּין לְעֵנְיָן לְעֲרוּבֵי־תַחוּמֵינָן: ה' מִיּוֹם־טוֹב נִהְגָּה בּוֹ עֲרוּבֵי־תַחוּמֵינָן (לא) אַבְּל לֹא עֲרוּבֵי־תַחוּמֵינָן:

הַלְבוֹת רֵאשׁ חֲדָשׁ

תִּיז וּבוֹ סֵעִיף אֶחָד:

א (6) (א) *רֵאשׁ־חֲדָשׁ מִתָּר בְּעֵשֶׂית מְלֶאכָה. (3) (ב) *וְהַנְּשִׂים שְׁנוֹהֲגוֹת שְׂלֵא לְעִשׂוֹת בּוֹ מְלֶאכָה

באר היטב

(6) ר"ח. בשבת שלפני ר"ח מברכין החדש, חוץ מלפני ר"ח תשרי דהיינו בפקה ליום חגגו. ועין סימן רפד. ובכנה"ג קמב שיש מקומות שאין נוהגין לברך ר"ח אב. וכתב בספר יריאים דאין זה קדוש ב"ד אלא שמוזדעים להעולם מתי ר"ח, עכ"ל.

משנה ברורה

אף באותה הפת, (טו) לכיין שצוקר הפת ממקומו שלא על-מנת להניחו עוד במקום הזה, נצטרך מננו שם ערוב והוי כמערב פת (תדעשה8): (כד) שְׂאִינוּ צָרִיף לומר כְּלוּם. ועין בפריי-מגדים שמצדד לומר שגם הברכה על הערוב לא יוכל אף לברך, כי על-ידיה יתה מנכר הכנה: ג (כה) זֶה שְׂאִמְרָנוּ וְכוּ'. הנינו בתחלת סעיף א: (כו) שִׁיְהִיָּה אֶפְשָׁר לוֹ. הנינו, שלא יהיו רחוקים זה מזה יותר מאלפים, וכדמפרש: (כז) הָרֵאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם. דאף דקנין הערוב הוא בתחלת יום השני, מכל מקום צריך (טו) שִׁיְהִיָּה רֵאוּי לוֹ לְהִגִּיעַ וְלֶאֱכֹל מִסוּף יוֹם הָרֵאשׁוֹן: (כח) כְּרוֹק מִבֵּיתוֹ לְרוּחַ מֵעָרֵב. הנינו בשביתו הוא בשדה, אבך הוא הוא בעיר, כל העיר תשוקה כארבע אמות ומודדין האלפים חוץ מחומת העיר: (כט) בְּתוֹךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה. הכלל בזה, בין שהרחיק הערוב מצד זה הרבה או מעט, לעולם צריך שִׁיְהִיָּה הָעֲרוּב הַשְּׁנַיִם שְׂכָנָדוֹ אֵינוּ מִרְקָב מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מֵאַלְפִים: ד' (ל) בֵּין לְעֵנְיָן וְכוּ'. גיש בו אסור הוצאה כמו לשבת, ועל-כן שיק בו כל אלו הדברים:10)

ה (לא) אַבְּל לֹא עֲרוּבֵי־תַחוּמֵינָן. משום דאין אסור הוצאה ביום-טוב. ועין בסימן תיקח בארזונים, דמכל מקום כשמצרבו ערוביי תצרות לשבת יכלל גם יום-טוב, משום דברים שאין צריך היום כלל, דאסור גם ביום-טוב בלא ערוב:

א (א) רֵאשׁ־חֲדָשׁ וְכוּ'. מנהג קדמוניו (6) לברך את החדש בשבת שלפני ראש-חשו"ה, חוץ מלפני ראש-חשו"ה תשרי, וקמו לזה: (ג) "בפקה ליום חגגו". גיש מקומות שאין נוהגין לברך ראש-חשו"ה אב משום (ג) שהוא חושש לפרענותו. ואין ברפת ראש-חשו"ה קדושה החדש שיהיה מלפנים, (ד) אלא שמוזדעים להעולם מתי יחול ראש-חשו"ה (ה) ויזוהר בכל הלכות החדש. ומכל מקום נהגו לעמוד (4) בשעת אמירת ר'אש-חשו"ה פלוני⁶ ביום פלוני⁶, דגמת קדושה החדש שנהיה מעמדו [מ"א]: (ב) וְהַנְּשִׂים שְׁנוֹהֲגוֹת. אבך אם נהגו (1) אגשים, אין זה מנהג כפלוני⁶:

שער הציור

(טו) וכזה פלי עלקא מודים, הרשב"א (בפכותי-הקדש והריטב"א) בחיודושי ושהו לשונו שם: ונרקא במיית את שניהם מערב-יום-טוב, אבך לערב ערביים-טוב למונח ולמחר ערב-שבת למערב לא נרוצה לומר אפלו באותו הפת, כדמכתב מסוף דבריו וכן מדבור הפתחיל יצאל הא' וכו', עין שם, לפי שאין מערבין לכתחלה מיום-טוב לשבת; ואף-על-פי שאמרו דתחלת היום קונה ערוב, ושבת מכינה לעצמה? כינון שהוא מיית פת ביום-טוב לכתחלה או אפלו מערב בשני ברגליו, ומכתבא מלמא פיון דאמש היה נאסר ברוח זה וצקשו הבר, נראה כמכין מיום-טוב לשבת, עד כאן לשון הרשב"א, ולא מצינו בפכותי-הקדש שכתבו מזה, וכנהי אגנא כתב הרשב"א, עין שם, דהוי כעושה הכנה מתחלה מיום-טוב לשבת ואף בדיעבד לא מנתי. ומה שאמרו מערב לשני רוחות, הוא דנקא לשמיית פת מערב-יום-טוב לשני רוחות, כמו שכתבו הרשב"א והריטב"א, והפרישה כתב זה מסכתא ונפשה, והעתיקו האלה רבה לדינא, וכן פסק הס"א אדם, גיש מן האחרונים שחלקו עליו [עין ט"ו], ולא נאו דברי הרשב"א והריטב"א אלו, אחרתך קצאתי שגם בבית-מאוי העיר מדברי הרשב"א: (טז) ולעניית דעתי אפשר קצת להסביר, משום דבין-השמשות הוא זמן קניית ערוב והוא ספק יום ראשון או שני, על-כן צריך שִׁיְהִיָּה רֵאוּי לוֹ לְכַוֵּן וְלֶאֱכֹל אף אם יום ראשון הוא: (6) מגן-אברתם בשם בעל יריאים, וכן הוא באור ורעי הלכות ראש-חשו"ה באפדוקתם, ועין שם שגם נסח מ' שיעשה נסים' נזכר בהם) ועוד פתול שיהי נוהגין בעת ההיא לומר: (3) וצער העולם הוא, דכין וראש-חשו"ה תשרי הוא יום-טוב אף ראש-חשו"ה, ולמחרת לתיזיר זאת מקום, ופשוט: (ג) מחצית-השקל ופשוט: (7) מגן-אברתם בשם ספר יריאים, וכן כתב באור ורעי: (5) אור ורעי: (1) פרי חוש, וכן כתב ברביי-יוסף, והוא בשערי-תשובה:

א ערובי י ובחגיגה
י"ח, ובבבב"ה הרי"ף
והרא"ש כפ"ק קמ"א
ומדע"ה קט"ו

הַלְכוּת עֲרוּבֵי תְּחוּמֵינִי סִימָן תַּמּוּז תַּיִן

ביאורים ומוספים

2) והמנהג למעשה בזה, כתב השערי אפרים (שם ס"ה) וכן הוא בלח אר"י, שנהגו לברך גם את חודש אב.

וכשמברכים את חודש אב, כתב הערוך השלחן (אה"ע"ז סי' קכו ס"ז) שהרגילות היא לומר 'מנחם אב'. והוסיף, שאין זה מעיקר שם החודש, אלא הכוונה לנחמה שנוכח לה א"ה במהרה בימינו.

3) ומה שכתב 'יזהרו בכל הלכות החודש', משמע באור זרע (הלכות ר"ח סוף סי' תנב, שהוא מקור דברי המש"ב) שהכוונה לדיני ראש חודש עצמו, וכמו שביאר שם בהמשך דבריו, שהם דיני התפילה ב"ר"ח, תענית ב"ר"ח וכו'. אכן, מלשון המחזור ויטרי (סי' קצ) משמע שהכוונה גם לכל הלכות המועדים שבאותו חודש.

4) ובטעם הדבר שהש"ץ אוהו את הספר תורה בידו בשעה שמברכים את החודש [כמו שכתב לעיל (סי' צו ס"ב) וכן הוא בשערי אפרים (שערי י ס"ז)], כתב המקור חיים (סי' רפד ס"ז) שעל ידי זה התחזקו הבקשות יתקבלו יותר. והט"ז (סי' צו ס"א) כתב שעושים כן בכמה תפילות לכבוד אותן התפילות, וביאר המחצה"ש (שם ס"א) שכונת הט"ז גם לברכת החודש, והוסיף, שהחזקת הספר תורה בידו מעוררת את הכוונה. טעם נוסף כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קמב), שאולי עושים כן זכר לזמן שהיו מעברים את השנה, שכשלא היו שם עשרה אנשים כתבו תוספות (ברכות מח, א ד"ה ולית) שהיו מחזיקים ספר תורה בידיהם.

ומנהג זה של החזקת הספר תורה בזמן ברכת החודש, כתב בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ב סי' מג) שאין לזלול בו חס ושלוש, משום שהוא מנהג שנהגו אבותינו מעולם. ואף אם הספר התורה נצרך למנוח אחר כדי לקרוא בו, יש בזה טירחא דציבורא להמתין עד שייסמו הציבור את ברכת החודש, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פליט הע' יד) שאין לבטל משום כך את מנהג ישראל להחזיק ספר תורה בברכת החודש.

ואם שכחו לומר את ברכת החודש וכבר החזירו את ספר התורה לארץ הקודש, כתב המקור חיים (שם) שאין לחזור ולהוציא, אלא יברכו את ברכת החודש בלא ספר תורה. והוסיף, שבאופן זה עדיף לומר את ברכת החודש בתפילת מנחה אחרי קריאת התורה, לפני החזרת ספר התורה למקומו.

5) ובשנה מעוברת, כשמברכים את חודש אדר, כתב לקמן (סי' תכו ס"ק א) שבאדר ראשון יש לומר אדר ראשון ובשני אדר השני.

6) וקודם שמכריזים את היום שבו חל ראש חודש, כתבו השערי אפרים (שערי י ס"ז) והמקור חיים (בקיבור הלכות סי' רפד ס"ז) והערוך השלחן (סי' ט) שנכון לדעת את הזמן המדויק של המולד, משום שעיקר השם 'חודש' הוא על שם חידושה של הלבנה שהוא המולד. והערוך השלחן (שם) הוסיף, שבזמן שבית דין היו מקדשים את החודש על פי הראיה, לא היו מקדשים בלא שיעודו את זמן המולד.

וציבור שאין להם לוח וכדו' ואינם יודעים את זמן המולד, כתב השערי אפרים (שם) שאין להם להימנע מלברך את החודש, כיון שעיקר ענין ברכת החודש הוא שיעודו באיזה יום חל ר"ח.

וכשמברכים את החודש בחוץ לארץ, כתב הגר"מ טוקצינסקי (לוח דיני ומנהגי בית הכנסת בחו"ל) שיש להם להודיע את זמן המולד כפי הנדפס בלוחות לארץ ישראל.

7) ועל דין זה שקידוש החודש היה בעמידה, הקשה בהגהות רעק"א (כאן על המג"א ס"ק א) שאדרבה, במשנה (ראש השנה פ"ג מ"ד) משמע שקידוש החודש היה בישיבה. וביאר הדעת תורה (ס"א) על פי מה שכתב האשכול (הלכות ברכת הודאה סי' נג), שקידוש לבנה צריך

המשך במילואים עמוד 44

[משנ"ב ס"ק נג]

יְהוֹי כְּמַעֲרַב גֶּפֶת תְּדַשְׁהוּ.⁸

8) בשעה"צ (ס"ק טו) כתב שדין זה שאין לערב בפת לרוח אחרת מקורו מדברי הראשונים ומדברי הפרישה, ומבואר בפרישה (אות ב) שטעם הדבר הוא, שכיון שמניח את הפת ברוח אחרת מיום האתמול הריהו צריך לקרוא לה מחדש שם עירוב, ולפיכך נראה הדבר כמכין משבת ליום טוב, וכן כתב בשו"ת נודע ביהודה (מהדורת סי' מח) בביאור דברי הפרישה. אולם בלשון הראשונים לא התפרש להדיא טעם דין זה.

[משנ"ב ס"ק נח]

צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לוֹ לְהִגְיֶעַ וְלְאָלֵךְ מְסוּפֵי יוֹם הָרֵאשׁוֹן⁹.

9) ואף ששני ימים טובים של גלויות אחד מהם הוא חול, ואם כן ממה נפטר צריך העירוב לחול, שאם היום הראשון הוא חול הרי ראוי לבא לעירובו, ואם היום השני הוא חול אינו צריך לו כלל, כתב המג"א (ס"ק א) שכיון שלמעשה נוהגים בשני הימים קדושה ואינו יכול לבא ביום הראשון לאכול את עירובו, אינו נחשב עירוב ליום השני, כיון שצריך שבמציאות יוכל לבוא לאכול, והרי אסור לו לבא מחמת ספיא דיומא.

[משנ"ב ס"ק נט]

וְעַל-כֵּן שֶׁיִּבְרַח בּוֹ קָל אֵלּוֹ הֶדְרָקִים¹⁰.

10) ובנדון כיצד יערבו במאכל ביום הכיפורים, המטה אפרים (סי' תריא ט"ג) כתב שיערב ברגליו ולא בפת, משום שאינה ראויה לאכילה ביום כיפור. ובביה"ל (שם ד"ה כל) תמו, שהרי מפורש בגמרא (עירובין ל, ב) שמערבין לגדול ביום הכיפורים, וביאר רש"י שם (ד"ה שמערבין) שהטעם הוא הואיל וראוי לקטן. [והמרחשת (ח"א סי' יב אות ד בהערה) הוכיח מכאן, שדויתרו של קטן באכילה ביום כיפור הוא משום שקטן אינו חייב במצות עינוי, ולא רק מטעם פיקוח נפש, שהרי אין מערבין באיסורי אכילה אפילו שהם ראויים לחולה שיש בו סכנה].

ובשו"ת בנין ציון (החדשות סי' נג) הביא שהקשה לו בנו כיצד מערבין בסוכות, והלא אינו ראוי לאכול את הפת חוץ לסוכה, וכן ביום הכיפורים. והשיב לו, שהולכי דרכים שטורים מן הסוכה, ואם הוא נמצא רחוק יותר מאלפיים אמה מהסוכה שבביתו, ודאי הוא בכלל עוברי דרכים ומותר לו לאכול את עירובו חוץ לסוכה. ולגבי יום כיפור השיב לו לפום ריהטא, שכיון שמה שצריך להיות מונע לב' סעודות במקום עירובו הוא משום שאין סודי שאז רצונו לדור שם, לכן אם גם בביתו לא היה אוכל עתה סעודתו משום יום כיפור, גם במקום עירובו אין צורך בזה, אלא רק שתהיה סעודתו מוכנה שם.

סִימָן תַּיִן

הַלְכוּת רֵאשׁ הַחֹדֶשׁ

[משנ"ב ס"ק א]

מִנְהַג קְדוּמוֹנֵינוּ לְכַרֵּךְ אֶת הַחֹדֶשׁ בְּשֶׁת שְׁלֹשֵׁי רֵאשֵׁי-חֹדֶשׁ¹ וכו', רֵאשֵׁי-חֹדֶשׁ אֵב מִשּׁוּם שֶׁהוּא חֹדֶשׁ שֶׁל פְּרָעֲנִיּוֹת² וכו', וְיִתְקַדְּרוּ בְּכָל הַלְכוּת הַחֹדֶשׁ³. וּמִכָּל מְקוֹם נִגְהוּ לְעַמּוּד⁴ בְּשַׁעַת אֲמִירַת 'רֵאשֵׁי-חֹדֶשׁ פְּלוֹנֵי'⁵ בְּיוֹם פְּלוֹנֵי⁶, וְהִגַּמְתָּ קְדוּשַׁת הַחֹדֶשׁ שֶׁיִּהְיֶה מְעֻמָּד⁷.

1) ובטעם הדבר שבחרו את יום השבת כדי להודיע בו את יום קביעות החודש, כתב השבלי הלקט (סי' קע) וכן כתב השערי אפרים (שערי י ס"ד) שזה הזמן שכל הקהל נמצאים בבית הכנסת.

ובענין אמירת 'אב הרחמים' וכן 'הזכרת נשמות' שבבת שמברכים בה את החודש, ראה לעיל סי' רפד ס"ק ז-ח, ומה שכתבנו שם.

מילואים הלכות ערוכי תהומין סימן תמו תיו

המשך מעמוד רפא

[משנ"ב סי' ב]

אָפּל אָם קָנְגוּ אָנְשִׁים, אֵין זֶה מְנַגֵּג קָלֶל¹⁰¹].

10) ולהסתפר ולגזוז צפורנים בראש חרש, כתב לעיל (סי' רס ט"ז) שיש מקומות שאין מסתפרים ואין גוזזים את הצפורנים בריח, ואפילו כשהל בערב שבת, כי כך ציזה רבי יהודה החסיד.

וכשהל ריח אייר בשבת, כתב לקמן (סי' תצג ט"ז) שגם הנוהגים איסור תספורת עד ל"ג בעומר, מימי יכולים להסתפר בערב שבת. ואף שהוא היסוד הראשון של ריח [שהרי ריח אייר אינו יכול לחול בשבת וביום ראשון], מימ מותר כיון שיש כאן תוספת שמחה של שבת וריח, ובשיירי כנסת הגדולה (על הסוד סי' תצג אות ה) כתב, שלנוהגים כצוואת רבי יהודה החסיד גם באופן זה איסור להסתפר, וכן הורה הגרי"י קניבסקי (בין פסח לשבתות פ"י הע"ו בשם הגרי"ח קניבסקי). אולם, הגרי"מ פיינשטיין (הובא בספר הליכות שלמה ראש חרש פ"יא ארחות הלכה הע"ו 90) הורה שבאופן זה שאי אפשר היה להסתפר קודם לכן, אפשר להקל ולהסתפר, וכן הורה הגרי"ש אלישיב (הלכות תג ברג ספירת העומר פ"י הע"ו 51), משום שצוואת רבי יהודה החסיד אינה מנהג קבוע, והרי כל שלא נהג איסור בזה אינו חייב לקיימה, לכן באופן זה אפשר להסתפר גם בריח. והנה מה שכתבנו לקמן סי' תצג ט"ז.

ומנהג זה שלא להסתפר בריח, הורה הגרי"ש אייערביך (הליכות שלמה שם הע"ו 87) אמור חן לאנשים חון לנשים. וכן כתב הגרי"ח קניבסקי (הליכות חיים תשובה שכ"ב-שכ"ג). והוסיף שגם בליל ריח אסור, משום שספק טבחה לדומרא. מאידך, האשל אברהם (בוטשאטש, מהדור"ט) כתב לענין גיזוז ציפורניו, שבכלל ריח אפשר להקל יותר מאשר ביום.

גם ילד שנעשה בן שלש בריח, דעת הגרי"ח קול"ח (חוט שני שבת חיד הלכות ריח) שלא לטפור (חאלאקה) בריח.

ואם בשוגג התחיל לגזוז ציפורנים בריח, כתב הא"א (בוטשאטש, מהדור"ט שם) שאינו צריך להפסיק.

לאומר בעמידה משום שכתוב לגביו יחודש הזה לכם, ודינו כמו בספירת העומר שלגביה כתוב וסיפרתם לכם [והנה בעמידה משום שכתוב בה 'מחול חרמש בקמדי (דברים טו ט), ודינו בקומה שהיא עמידה], ואם כן הוא הדין בכל מקום שכתוב לכם, צריך להיות בעמידה. תירוץ נוסף כתב בשו"ת אגרות משה (אריח ח"א סי' קמב), שהכוונה שאחרי שראש בית הדין אמר 'מקדשי' בישיבה, וככל פסק דין שיש לאומר בישיבה, היתה מצוה על העם לומר 'מקדשי' 'מקדשי', ובדאי שהעם שדיו במקום מושב בית הדין עמדו. עוד כתב, שהוא כמו מצוות ליל סוכה וכו' שלכתחילה של לקיימן בעמידה. והוסיף, שיתכן שאחרי שאמרו העם פעם אחת 'מקדשי', היו בית הדין אומרים עם העם פעמיים 'מקדשי' בעמידה. ובאופן נוסף ביאר האדרי"ת (הובא בישורון קובץ ב עמ' קסד), שהרי בזמן שבית דין קידשו את החרש הם היו תוקעים בשופר [וכמו שכתב רש"י (נדה לז, א ד"ה שיפירא)], ויש לומר ששם שמבואר בשו"ע לקמן (סי' תקפ"ה סי"א) שיש לתקוע בעמידה, כך גם תקיעה זו היתה בעמידה.

[שע"צ סי' א]

שָׁמַע שֶׁמִּי שֶׁשָּׁעָה נִסִּים נִזְכָּר קָמַם¹⁰²] עוֹד תְּפִלֹת שְׁקִי נִתְקַן עֲצַת הַמַּיָּא לִקְרֹא.

8) ובטעם הדבר שאומרים בו תפילת ימי שנעשה ניסים, כתב הלב"ש (סי' תבא סי"א) שקידוש החרש הרי זה המצוה הראשונה שבה נצטוו בנאות מצרים, ולכן מתפללים על הגאולה בכל פעם שמברכים את החרש. ומשום כך, כתב השע"ר אפרים (שע"ר י סל"ו) שטוב שגם הציבור יאמרוהו.

9) ובמות החורף, שבטעם יחודשו הקדוש ברוך הוא; וכו' מוסיפים 'ולגשמים בעתם', כתב הגרי"ח קניבסקי (אש"י ישראל פליט הע"ו ח) שגם כשמברכים את חרש ניסן יש להוסיף 'ולגשמים בעתם'. וכן כשמברכים את חרש חשוון, כתב הגרי"ש דבלצקי (וחדו השמש, שבת כ"א) שיש להוסיף 'ולגשמים בעתם'.

הלכות ראש חרש סימן תיו

המשך מעמוד 562

19) ובטעם הדבר, כתב לקמן (סי' תקע"ט סי' ז) שהוא כדי שיתפללו אחר כך בלב נשבר.

20) ובסוף סדר הסליחות המנהג לומר את הוי"ו הגדול של רבינו ניסים, וכשאמרו ביחידות, כתב בשו"ת אגרות משה (אריח חיד סי' ק"י ד"ה ושלמיית) שאין לומר את הקטע הרביעי שנתקן רק עבור הציבור.

'ברוך שם כבוד מלכותו וכו' שאומרים בקבלת על מלכות שמים שבסוף תפילת יריב קטן, האם יש לאומר דוקא בלחש, כתב הצ"ח (פסחים נו, א ד"ה נאמרוהו) לימוד וזאת על הנוהגים לאומר אפילו בקול, שדוקא באמצע קריאת שמע אין לאומר בקול, משום שנחשב כחפס מפני שלא נאמר בתורה, אבל כאן שאמרו בפני עצמו ולא בתוך קריאת שמע, יכול לאומר אפילו בקול. ועל דבר הצ"ח הקשה הגרי"ש אלישיב (ספר פניני תפילה עמ' ע"ד), שאם בקריאת שמע אין אומרים אותו בקול משום הפסק, מה מועילה אמירתו בלחש, ולכן ביאר טעם אחר, ולפי טעמו בכל אופן יש לאומר בלחש, גם בתפילת יריב קטן, והוסיף, שגם 'ברוך שם כבודו' וכו' שאומרים בסוף אגא בכח' וכו' יש לומר דוקא בלחש, והגרי"ש דבלצקי (וחדו השמש שם) כתב שכן מבוואר גם בדברי הארי"י בשו"ת הכוזבת (דף נ"ד), ש'ברוך שם כבודו וכו' שלאחר אגא בכח' צריך לומר בלחש, וכן כתב בספר עד יוסף חי (לבן איש חי, פרשת וארא טע"ד), והוסיף הבן איש חי (שם), שרית תורה לשמה סי' קנ"ה שהוא הדין בכל מקום שאמרו דרך שבח ויחוד וכגון שאמרו אחר שברך ברכה לבטלה, אמנם אם אמרו בדרך

[משנ"ב שם]

סָדֵר יוֹם הַכְּפוּרִים קָשָׁן¹⁰³] וכו', יאמר גם כן קְנִים תְּפִלַת הַמְּנַתְהוּ¹⁰⁴, וכן מְנַתְהוּ לומר הַסְּלִיחוֹת¹⁰⁵] אַחַר תְּפִלַת הַמְּנַתְהוּ¹⁰⁶] וכו', אֶתֵּן שְׂאוֹמְרֵן סְלִיחוֹת יִתְעַצְּוּ בְּיָמֵי תְּמִישִׁי¹⁰⁷] וכו', וְלַעֲבָדֵן הַשְּׁלֵמָה, עֵין לְעִיל בְּסִיפֵן רַמַּשׁ בְּמִשְׁנֵה בְּרוּחָה בְּרִיחָה קָשָׁן כֵּאן וְשִׁעֲרֵי קָשָׁן כֵּבֵשׁ¹⁰⁸.

18) ובערב ראש חרש אלול, כתב המטה אפרים (סי' תקפ"א סי"א) שריבים נהגים להתענות ולומר תפילת יום כיפור קטן כדי להזכין עצמם לתשובה, גם אלו שאינם נהגים כן כל ערב ריח. והובא בשם הגרי"י קניבסקי (פניני רבנו הקדולות יעקב עמ' לט) שמקובל מאז ומתמיד שתפילת יום כיפור קטן מועילה לבטל גזרות קשות.

ואבל בתוך שבעת ימי אבלותו, כתב בשו"ת יחודה יעלה (יורד סי' שג) שיכול לומר תפילת יריב קטן חרף מהדוריים. מאידך, הדרי"ש שאול (יורד סי' שעו בסופו) כתב שכיון שריבים אינם אומרים אותו, אינה כולק מסדר התפילה ואין האבל יכול לאמרה, וכן הורה הגרי"ש אייערביך (הליכות שלמה ראש חרש פ"א סכ"ו הדבר הלכה אות מ). והוסיף הגרי"ש אייערביך, שלא יאמרו בבית האבל תפילת יריב קטן גם מי שהגיל לאמרה בכל ערב ריח.

ובעל בריית חזון בתוך שבעת ימי המשתה שלו, דעת הגרי"ש אלישיב (אש"י ישראל פליט הע"ו כ"ח) שרשאים לומר תפילת יריב קטן, מאידך, הגרי"ח קניבסקי (אש"י ישראל שם) כתב לענין בעל בריית שלא יאמר משום שיום זה הוא יום טוב שלו.